

DISSERTATIO ACADEMICA

HISTORIAM DESCRIPTIONEMQUE
PAROECIÆ MANDTHARJÛ

SISTENS;

CUJUS

PARTEM TERTIAM ET ULTIMAM,

CONSENTIENTE AMPLISS. FACULT. PHILOS. AB.

PRÆSIDE

JOH. FREDR. WALLENIO,

*Eloqu. Professore Publ. & Ord. Imper. Ord. de S. Wolodimire
in quarta classe Equite, Societt. Oecon. Imp. Fenn. atque
Reg. Wermel. nec non Societ. Patriot. Holm. Membro, &
Societ. Latin. Jenens. Socio Honorario,*

VENTILANDAM,

PRO EXERCITIO,

EXHIBET

ANDREAS GUSTAVUS TÖRNUDD,

Ostrobothniensis.

In Audit. Medico die XIV Decembris MDCCCXIV.

h. a. m. confvetis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELIANIS.

Corrigenda.

- Pag. 5 lin. 4 legitur: *Mändyhar-* legatur: *Mändyharjuen-*
juensis; *ses.*
— 7 — 18 — $60^{\circ} 24'$; — $61^{\circ} 24'$.
— 22 — 22 inter 1731 & in ipso excidit vocabulum *lata.*
— 23 — 12 post LÅNGSVÅRD reponatur obscurum nimis
interrogationis signum (?)
— 27 — 21 legitur: *Rusſiæ;* legatur: *Rusſicæ.*
— 28 — 19 — *Mändyharja;* — *Mändyharju.*
— 29 — 27 — *antem;* — *autem.*
— 32 not. z) lin 2 legitur: 3 8; legatur: 308.
— 40 — 9 sq. leg. *Touunalkaiſet;* — *Touvonalkajaiſet.*

Durum ab stirpe genus — — — —

At patiens operum — — — —

VERGILIUS.

De moribus Incolarum Parccia nostræ in superioribus jam est, ex occasione nominis vulgaris famæque, quibus notati hi diu fuerunt, non nihil dictum; quod reliquum est, hoc loco videtur aptissime commemorandum. Pertinent huc non pauca illæ antiquioris tam ethnicæ quam christianæ. aut ex utraque constata superstitionis reliquiæ; quæ etsi obsolescere sensim ceperint, nec plane interierunt tamen, & si non semper ex leviculi cujusdam animi persuasione, ex more saltem & ritu, quem temerare vel prudentiores sæpe nolunt, retinentur. Quam autem sit non in iis solum quæ fieri, verum & in iis quæ credi debere censentur, religioni propinqua supersticio, vel id docet quod de hodierni nostratium Templi ædificatore, ejusque quodam voto, & narratur & a multis admodum meticolose creditur. Ferunt nempe vovisse eum, ut inceptum opus prospere citoque succederet, tres incolarum sacra aditurorum plenas cymbas in lacu Templo adjacente *Pyhäveji* submersum iuras: quod votum pars jam impletum putat, pars donec solutum censei id queat, restare adhuc tertiam scapham, nec illam diu itum fore quæsitum. Dicunt namque horum nonnulli, periisse primam anno 1721 aut saltem

F

intra

intra primos duodecim ab urbe Wiburgi expugnata annos; de altera, subversam fuisse illam a. 1752 & primo feriarum Pentecostes die, idque ita, ut ex triginta hominibus non amplius quatuor salvi evaserint, communis est partim memoria partim fama: qui casus cum undecennio (quod temporis spatium æquale fere est prioris illius computationis periodo) post captam Willmanstrandiam incidit, concludunt, qui inanibus istis somniis habent fidem, interituram esse tertiam post totidem circiter a recentissima Fennicarum rerum conversione exactos annos. Sunt porro alii, qui, quamvis primi naufragii epocham accurate definire non valeant, in eo tamen cum jam dictis consentiunt, expectandum adhuc esse tertium; in quorum numero vel hodie est quædam honoratioris sortis femina, quæ, quoties scapha ipsi est ad Templum eundem, per lacum istum ire nunquam audet, sed tutiora anxie quarit itineris dispendia. Sunt denique etiam alii, nec illi minus creduli, sed eam tantum ob causam nihil sibi metuentes, quod putent solum jam esse funestum illud promissum, tertiasque & ultimas ejusdem victimas fuisse illas, quas annus merferat Gregoriani apud nos calendarii ultimus. Est quoque popularis, nec apud nostros solos sed & aliorum locorum habitatores pervagata opinio: a Templorum ædificatoribus raro & vix unquam admoveri solere operi manus, nisi voto quodam suscepto oblatoque felicitatis laboris pretio: in cujus rei fidem memoriæ a b. Z. CYGNÆO juniore proditum est, notum ipsi fuisse Pastorem Ecclesiæ cujusdam vicinæ senem, qui, quominus, se vivo, absolveretur novum suorum templum, ideo impediverit, quod audisset devotum ab ejus structore fuisse se, cujus primum sumus inhumandum eo inferretur.

Quadraginta & amplius sunt anni, ex quo Festorum Ecclesiæ Svecanæ anniversariorum haud pauca sustulerat
Edi:

Edictum Regium die datum 4 Novembris a. 1772: quod tamen ne alibi quidem, & minus etiam in parocchia, cujus non exigua pars nova ista lege non tenebatur, ad vetustum eorundem honorem abolendum mox valuit; & sane nondum is ita desit, ut nihil sit ex eo reliquum, in primis cum neque omnes horum festorum ritus Christianæ Religionis debeant originem, sed multo sint antiquiores & per diuturnam consuetudinem inveterati. Sic ve pere ante diem Johannis Baptistæ struem accendunt lignorum e pinis siccatīs septem octove ulnas altam, & circa hunc ignem, quem *Kokko a)* appellant, noctem insomnes ducunt ludis, cantibus, buccinarum e cornibus hircinis factarum clangore, & choreis *b)*. S. Petri die (Junii 29) a graviore quovis & difficiliore opere abstinēt: feminarum vix unam aut alteram suendo occupari videas; reliquarum pleræque baccas pomeridiano tempore legunt. S. Jacobi diem (25 Julii) ab Ukkone fulminis deo *c)* *Ukkonpyhä* (Ukkonis festum) vocant, tumque, ad averterendam tonitruum vim, omnia sollicitè vitant negotia quæ fragoris quidquam aut strepitus habent, ut neque molas tractent, neque frumenta triturent, telas texant, fila neant, immo ne quidem messem faciant aut fœnificium

F 2

cium

a) Nota hæc appellatio fuit etiam BÜSCHINGIO; vid. l. c. p. 487.

b) Cfr. PORTHAN & TENSTRÖM in Vitterhets. Historie. och Antiquitets-Academiens Handlingar, 4 Del. p. 18 sq. 25. 7 Del. p. 283. sq. atque Ille in Chronico Episcoporum Juusteniano p. 68. & Disf. de Poësi Fennica p. 77. Cfr. & Åbo Tidningar 1787 p. 148, 228 sq. Finland och dess Invåare af Rûhs, 1 Del. p. 15.

c) Cfr. PORTHAN & CHRIST. E. LENCQVIST Disf. de Superstitione veterum Fennorum theoretica & practica p. 24 sqq. 59 sq. TENSTRÖM l. c. p. 271. GANANDER l. c. p. 96 sqq. Åbo Tidningar 1791 N:o 17, Rûhs l. c. p. 20.

cium instituant. Festo omnium Sanctorum mactatur atque comeditur agnus ille sacer & intonsus *Villavuona*, idque in pristini pecuariæ rei numinis *d) Kekri s. Köyri* (utrumque Dei nomen nostri norunt festoque indiderunt) si non honorem, saltem memoriam, simulque puls (*Talkuna*) coquitur ex farina avenacea, & editur; qui ritus, per totam Careliam Savolaxiamque sparsi, nec tamen aut eodem ubique die obiri soliti) aut in reliqua Fennia prorsus insveti *f)*, tantam cum Israelitarum paschali agno &

d) PORTHAN & LENCQVIST l. c. p. 31 sq. 60 sq. GANANDER p. 37 sq. 44. Åbo Tidn. 1778 N:o 15. MICH. AGRICOLA in carmine, præmisso Psalmis Davidicis Fennice editis Stockh. 1551; unde, quæ ad antiqua Fennorum numina spectant, repetierunt PETR. BÄNG in Præcorum Sveogothorum Ecclesia s. Historia Ecclesiastica Ab. 1675 p. 206. sqq. & GABR. ARCTOPOLITANUS in Diss. de origine ac Religione Fennorum Ups. 1728 (Præf. FAB. TÖRNER) p. 36 sqq. Cfr. Åbo Tidn. 1778 N:o 12 sq. & 1796 N:o 15, atque MICH. O. WEXIONII Epit. Descript. Sveciæ, Gothiæ, Fenningiæ & subjectarum Provinciarum, Ab. 1650 L. X. c. 2. RÜHS l. c. p. 21.

e) Intervit apud Måndyharjuenses nostros huic festo dies Sanctorum omnium, quod etiam putamus esse ceteris in locis usitatissimum (cfr. PORTHAN & LENCQVIST p. 32, 60. GANANDER p. 37, 85); alibi S. Olavi dies (Julii 29; PORTHAN & LENCQVIST p. 31, 57. GANANDER p. 65. C. F. MENNANDER & GUST. FREDR. AUBENI Diss. Præfagia tempestatum quæ collecta sunt in Carelia, Ab. 1751 p. 14. RÜHS 2 Del. p. 48, 61); uterque alibi (GANANDER p. 37. Åbo Tidn. 1791 N:o 17); alibi dies S. Michaëlis (Sept. 29; PORTHAN & LENCQVIST p. 57. GANANDER p. 60, 109); in Parocciis Savolaxiæ aliis S. Martini dies (Nov. 10 aut 11). Incidit tamen ubique fere in autumnale anni tempus, quo post finitam messem & condita horreis terræ mæra corpus levare nullæ non siveverunt gentes; cfr. TENGSTROM l. c. p. 27. sq.

f) Servari eundem morem in Ditione Cajaneburgensi, quod docent P. KALM & ER. CASTRÉN Hist. och Oecon, Beskrifning öfver Caja-

& pane azymo habere nonnullis visi sunt similitudinem; ut & his inducti Fennos nostros ex ea gente oriundos putarent *g*). S. Catharinæ, quam bonam villicam & pecu-
 ariæ ministram venditant, id tribuunt honoris, ut die
 ipsi sacro altero (Novembris 25), & bene quidem mane,
 bubilia adeant, dapibusque convivalibus (*Katarinan lahjat*)
 ibi apparatus, quas inter potissima censetur puls, epulen-
 tur *h*). Nec omni forsân superstitione caret *i*) mos ille
 an-

naborgs Lån, Åbo 1754 p. 76 (ubi & fuscè narrantur hujus sacri
 cærimonix), eo minus miremur, quod vicina hæc est Paræciis Savo-
 laxiæ *Idensalmi* & Careliæ *Pielis*, nec a Paræcia itidem Savonica
Kuopio longe distat (cfr. Åbo Tidn. 1791 N:o 17); an etiam in reli-
 qua Septemtrionali Ostrobotnia vigeat, ex iis, quæ pag. 109 af-
 fert GANANDER, haud fatis liquido colligitur.

g) Debetur monstrosa hæc opinio potissimum OLAO RUDBECK filio,
 cujus de ea re litteras ad TÖRNERUM datas legendas exhibet ARCTO-
 POLITANUS l. c. p. 13 — 23; sed arrisit eadem deinde vehementer
 Illustri R. Sveciæ Senatori Comiti GUSTAVO BONDE (Försök att
 igenfinna den Finska Nationens och Språkets härkomst, in K. Sv.
 Viiterhets-Academiens Handl. 1 Del. p. 78 — 104), JOHANN
 ARCKENHOLTZ (videatur Ejus inprimis Lettre aux Auteurs du Jour-
 nal Encyclopédique de Liège au sujet des remarques sur les Fin-
 nois ou Finlandois, Francf. & Leipz. 1756, & Åbo Tidn. 1778
 p. 28 sq.), JOH. BILMARK & FREDR. COLLIN (Disf. de origine Fen-
 norum, Ab. 1764, 1766), SVENONI BRING s. LAGERBRING (Svea
 Rikes Historia 1 Del. Stb. 1769 p. 45 sq.), & aliis. Singula, qui-
 bus hæc opinio nititur, argumenta copiose refutata leguntur in
 Åbo Tidn. 1771 N:o 13, 1772 N:o 19 sq. 1783 N:is 45 sqq. cfr.
 PORTHAN ad Chronic. Episc. JUUSTENI p. 522.

h) Cfr. GANANDER p. 28, 32. Åbo Tidn. 1791 N:o 17. Rihs 2
 Del. p. 47 sq.

i) Suspicionem hanc si non firmare, saltem non infringere videntur
 hæc BÜSCHINGII (l. c.) verba: *In ihren Stuben an der obern Decke
 sehet man Strohhalmen hängen, welche die Finnen am Christabend*

antiquus & multis in locis pervulgatus, domuum pavimenta stramine circa Festum Natalium Christi conspergendi: qui si vel Christianismo antiquioris, ut nonnulli *k)* putant, fuerit originis, videtur tamen posterioribus temporibus, quæ etiam FÜSCHINGII *l)* & aliorum fuit opinio, ad Redemptoris in præsepi cunas maxime respexisse. Pariter neque nulla est stulte credularum mentium labes in iis, quæ vernæ sementis, eodemque pecorum in nova gramina immittendorum die, fieri solent. Appellatur is *Touunalkajiset* (sementis initium); tumque non solum (quod quatenus ad avertendas æstivorum halituum noxas valere creditur, a vitio immune est) vaccarum ora pice liquida in ipsis etiamnum stabulis oblinunt, collaque suspensis campanulis cingunt, verum id quoque studiose servant, ut bubulcum post duas tresve horas e pascuis cum grege reducem, nec minus aratores satoresque ex arvis redeuntes, frigida puraque aqua insidiosè & ex improvise inundent, tandemque, instructo prandio, sementivum illum insolitæ magnitudinis, per totam hiemem in acervo quodam granarii conditum, panem *Toukoleipä m)* comedendum

hinauf werfen; diejenigen, deren Strohhalm zwischen den Ritzen hängen bleiben, versprechen sich das Jahr ein besonderes Glück zur Erndte: quod tamen divinandi genus an in nostra quoque Paræcia usu venerit, ignoro. Cfr. JOH. IHRE & JON. MOMAN de Superstitionibus hodiernis ex Gentilismo residuis, Upf. 1750, 1752 p. 19, 30 sq.

k) OL. RUBBECK pater in Atlantica. IHRE l. c. & in Glosfario Sviogoth. voc. *Julhalm*.

l) L. c. p. 492.

m) PORTHAN & LENCQVIST p. 60. GANANDER p. 91, ubi notandum, non Julio mense, ut perperam hic habet, sed paullo ante Juliorum

dum familiæ distribuunt, qui mos neque arcanis quibusdam (alibi saltem) vacat carimoniis, neque originem non prodit divinorum quondam conjugum *Ukkonis & Rauni* s. *Akkæ* cultui debitam n). — Sunt etiam alia superstitionis, in nullis fere mortalis vitæ conditionibus otiosæ, vestigia. Sic nemini fere magis timent, quam infantibus recens natis & neogamis conjugibus, a quibus igitur noxas & incantamenta depellere multimodis tentant o); sic morbos (acutis illis exceptis), Amentiam, Epilepsiam, Apoplexiam, Odontalgiam, Arthritidem, Sangvinis profluvia, Ambustionum, Vulnerum & Viperini morsus dolores, ac nescio quæ non mala partim a malevolis hominibus immissa esse, aut e locis sacris maleficisve adhæsisse credunt, partim nulla re sanari sistive posse efficacius, quam arcana carminum aliarumve formularum & præstigiæ virtute p); cujus fama celebres sunt in primis senes, vetulæ,

festum (*Nul*) coqui illum panem solere. Transiit idem GANANDER error in librum sæpius laudatum Cel. RÜHS 2 Del. p. 48.

n) PORTHAN & LENCQVIST p. 24 sqq. 42 sq. 59 sq. GANANDER p. 3, 76, 97.

o) PORTHAN & LENCQVIST p. 76, 79. GANANDER p. 87: cfr. Åbo Tidn. 1772 p. 21. De neogamorum & amantium fascino aliisque periculis antiqua est & apud multas gentes pervagata opinio, cujus indicia satis manifesta præbent Tobie liber 3: 8; 6: 8, 14, 19; 8: 3; 12: 3. VIRGIL. Ecl. 8. v. 66 sq. 73 — 75. 77 sq. OVID. Amor. L. III. eleg. 7. v. 27 — 30. 79 sq. TIBULL. L. I. eleg. 8. v. 5 sq. 17 sq. KÄMPFERUS (de Macassaribus) in Amœnitt. Exott. Fascic. III. p. 6, 8 (cfr. SAUVAGES de Anaphrodisia magica in Nosologie methodique, Paris 1771, T. II. p. 244) &c. Ad infantes quod attinet, habebant etiam Romani suam *Cuninam Deam*, quæ, LACTANTIO & AUGUSTINO teste, summovere ab ipsis fascino putabatur.

p) PORTHAN de Poësi Fennica p. 88 sqq. Idem & LENCQVIST p. 22 sq. 40, 64 sq. 73 sq. 79, 82, 84 sqq. 90 sq. Idem & F. J. ROSENBOHM

tulæ, & omnium maxime castratores *q*). sicque stramen, cui moribundus aliquis incubuit, post hujus obitum musfitantes sollicite colligunt, & studiose aservatum in ipsis exsequiis incendunt, quo super ejus flammam cito actum funus spectri forma redire suorumque tranquillitatem turbare nequeat; alia his similia aut terriculamenta aut alius generis nugas ut taceamus.

Non esse vestitus rationem per totam Parœciam eandem, sed in singulis illius partibus aliquantulum variam, supra jam est significatum *r*). Utuntur viri tractus Lappvesiensis amiculo e panno laneo rudiores coloris albocinerei, cum cingulo coriaceo, alutaceo aut laneo (*af kal. mink*) lato, ex quo tamen, ut monitum pariter est, nulli hodie dependent cultri; pileis e densata lana (*fiu*) factis; collaribus aut virgatis aut nigris; & ocreis; in tractu Tavastico, amiculo albo. braccis amplis albisque, sed acu & filo laneo rubro inferius pictis, & calceis; in tractu Savonico, quippe qui antiqui habitus vel hodie retentior est, etiam amiculo, at raro pileis, raro collaribus, sed illorum loco galeris aut petasis, e panno cæruleo aut nigro, cum limbo rubro, angusto, rotundis, parvis, horum, per hiemem, e pelle ovina focalibus prolixis, æstare collo.

de fama Magiæ Fennis attributæ p. 15 sqq. GANANDER p. 5. sq. 11 sq. 14 sq. 20 sq. 29, 32, 34 sqq. 39 sqq. 47 sq. 51 sqq. 55 sqq. 61 sq. 66, 70 sqq. 77, 86, 88, 91, 100, 108 sq. RÜHS 2 Del. p. 40 sqq.

q) PORTHAN de Pössi Fennica p. 90. Idem & LENCQVIST p. 76. GANANDER p. 7, 45. RÜHS 2 Del. p. 42.

r) Pag. 9.

collorum indumento plane nullo, sed per totum annum argentea indusium connectente fibula (*brisk, rindasolk*) &, quod a multis hodieum fit, balteo orichalceo, cultrigero. Geri porro a totius Parœciæ feminis solet amiculum e panno laneo albo, sed virili brevius, velamenta imi corporis variegata aut nigra, indusium duplex, quorum interius manicis caret, exterius, manicatum (*Yliset* dictum), a collo paullo ultra pectus demittitur, palulasque nigras, albas, aliorumve colorum, & fibula nexus argentea inaurata; sed reliquo cultu differunt partim nuptæ ab in-nuptis, partim alius tractus sexus ab alio. Est nempe mulieribus Lappvesiensis tractus peculiare tegumentum capitis, quale in vicinis cœtibus *Suomenniemi & Savitaipal*, albi coloris, recline, sed vel harum nonnullis & reliquarum partium omnibus alius formæ tegmen, itidem album, sed corrugato & longiore atque cervicem tenus dependente syrimate instructum. Puellæ omnes nudis capitibus incedunt, sed duabus ornatae vittis, nigra & rubra, quas inter plexi prominent capilli. Pulcherrimæ sunt Tavastici tractus feminae, eademque & urbaniores; ubique vero matrimonia mature contrahunt, magnoque sibi ducunt dedecori innubas sextum invisisse ætatis suæ lustrum.

De Ædificiis nostrorum, cum reliquis ejusdem provinciæ similia sint s), parum est quod dicendum habeamus; sed monuisse tamen e re erit, fumosa ipsorum atria in parte Parœciæ Tavastica multo esse quam in reliquis mundiora, haberique in quavis fere villa, præter istam totius familiæ habitationem, etiam domunculam aut cubiculum majus, excipiendis dicatum hospitibus & camino

G

ru-

s) Cfr. RÜHS l. c. 2 Del. p. 58. BÜSCHING l. c. p. 48L.

rudibus fabricato saxis instructum. Etiam in cibis bene & ad exquisitiorem saporem apparandis præcellunt ceteris sui sexus & coctus Tavastici tractus femina: Crevisse quoque, nec ibi solum, sed per vicos omnes, luxum, non in victu minus quam in vestitu & reliquo cultu, sed inter feminas potissimum, multorum est querela. Id certum est, frugalissimos quondam fuisse omnes; narratumque ante duo aut tria quinquennia ab illorum temporum senibus est, se pueris Tabaci & Frumentacei Spiritus usum innotuisse adhucdum fere nemini. Fertur MOLLERUS ille junior, de quo supra t), cum per Farœciam ex muneris ratione huc illuc iret, vexisse secum destillati illius liquoris aliquantulum, indeque etiam cum patribus matribusque familias, a quibus nocturno excipiebatur hospitio, honoris causa, communicasse, quod tamen ad luxum illum aut verius intemperantiam gignendam parum aut nihil contulisse censebitur: quam quippe ineunte demum XVII:o sæculo cum profugis huc Ingris, Estonibus, Livonis, simulque Tabaci fumigandi consuetudinem, advenire cœpisse memor prodidit fama, nec minus novit prima istius potus conficiendi conamina fuisse magno cum frumenti dispendio ollarum & lebetum ope instituta.

Quæstus inter, quos exercent hi nostrates, primum locum tenet Agricultura, quam tamen difficilem valde reddit soli natura. Argilloso arva, minores quasdam hic ibi obvias portiunculas si exceperis, solus habet vicus *Saviniemi*; humum arena mixtam non nisi paucæ villæ: quod reliquum est, id aut in montes surgit, aut arenam præfert infinito saxorum numero scatentem. Hinc quantum excultum est agri, cæsarum arborum incensionem de-

betur

t) Pag. 30. sq.

betur maxime, deinde paludum exsiccationi; sed ita tamen, ut, deficere sensim incipientibus silvis, justa quoque novalia proscindere sensim instituerint rusticolæ nostri. Sic in vico *Perduma* censitici prædii possessor *Petrus Ahvenain* a Societate Fennicæ Oeconomica a. 1802 præmii loco reportavit numisma illud argenteum majoris moduli in pectore gestandum, quo ornari solet insignior præcipue rusticorum hominum industria, quod, præter siccandi majoris stagni, *Röyhylambi*, vicinæque paludis laborem, novum in solo petrosissimo eruderasset consevissetque vervactum sex jugerum Svecicorum *u*). Parum tamen adhucdum est Frumenti, quod divendi a Parœciæ nostræ incolis possit, & minus etiam Lini aut Cannabis, quæ fere ad domesticos tantum usus coluntur. Solani esculenti tubera ubique fere culta invenias, nec infrequens est Polygonum fagopyrum, quo magnam partem victitant plures Lappvesiensis ditionis vici.

Constant Silvæ nostratium potissimum Pinibus, Abietibus, Betulis, Alnis. Inserviunt hæ partim tabulis scetilibus, quibus secandis occupantur una cataractæ *Tainakoski* & duæ cataractæ *Woikoski* ferratoriæ molæ; partim supellex varii generis lignea, cujus scite fabricandæ laude vicinis Parœciis hi nostri multum antecellunt, quare & trahæ ipsorum manu factæ ad longinquiores etiam urbes, nec sine lucro, venum eunt; partim pici coquendæ liquidæ, quam Helsingforsiam & Lovisam vendendam advehunt *v*). Nec parum affabre aurum, argentum, cuprum, orichalcum,

G 2

cum,

u) Utdrag af K. Finnska Hush. Sällsk. Dagbok år 1802 p. 89 fq. Åbo Tidn. 1802 N:o 37.

v) TUNELDS Geographie öfver Sverige, 7:de Uppl. 3 Band. p. 485

cum, ferrumque tractant iidem, carereque sic facile possunt urbanorum artificum opera, & ipsi, quæ ad cultum ornatumque suum spectant, parare. Emi vero oportet & Ferrum illud aliunde, cum in Mändyharjuensium lacubus hodie vix proficit. & minus etiam succederit ejusdem in paludibus & uliginosis harum regionum locis investigatio x). Contra autem longe lateque notus est monticulus ille lacus *Perduvesi* Plumbagine constans, nec situs tamen, ut habet TUNELD y), ad *Kuldavola*, sed ad villam vicinam *Perduma*, *Kärnäliä*, quæ etiam illum jam sola possidet civique cuidam Borgoënsi elocavit, cum antea promiscue esset usus & permultis lucrosus.

Piscatum a Mändyharjuensibus non sine fructu exerceri, ad credendum facile inducit vel ipsa lacuum hanc Paroeciam irrigantium insignis copia, quæ tanta quidem est, ut solus ille vicus *Paisfjärvi* z) suorum intra fundorum limites eorum numeret amplius septuaginta. Sciendum vero est, a procurrente per hanc nostram Paroeciam nobili illo jugo *Määnfelkä* a) ita dividi innumerorum istorum lacuum aquas, ut qui ab occidente sunt, quorumque maximus est *Enoselkä*, in *Kymmene* fluvium, qui ab
orien-

x) RINMANS Berättelse om en uppå Bergs-Collegii befallning i Savolax och Carelen verkställd förrättning p. 31, 103.

y) L. c. p. 422. Etiam in vicinis paroeciis *S. Michaëlis*, *Christina*, *Jokkas*, *Jorois* alibique inventi Plumbaginem, testes sunt RINMAN p. 42 & BÜSCHING p. 489, cui tamen hic nimis, ut videtur, vile statuit pretium.

z) Pag. 7.

a) Supra p. 10. Cfr. Åbo Tidsn. 1791 N:o 15.

oriente. in *Saima* lacum sensim exonerentur: essequē in ipso illo jugo minorem quendam lacum *Läppsyöstö*, qui longitudine octavam, latitudine vigesimam circiter milliaris Svecani partem explet, cujusque alterum ostium, occasum versus, lacus peragrat *Nuja*, *Kihliä* & *Tainavesi*, e quo per cataractam *Tainakoski* lacum intrat *Kallavesi*, adjungens sibi lacuum trium minorum (*Kuhaset*) aquam, indeque per fretum *Wuoldensalmi* abit in lacum *Pyhäselkä* (*Iso Pyhävesi*), cataractam *Pyhäkoski*, lacus *Lahmavesi* (aquam excipientes lacuum *Thusjärvi* & *Perduvesi*), fretum *Miekansalmi*, lacum *Tarhavesi*, fretum *Naulasalmi*, tumque, cursu versus meridiem flexo, in lacum *Juolavesi*, fretum *Wirranalmi*, lacum *Sarkavesi* & cataractam *Woihoski*, unde in *Kymmenentem* fluvium fit transitus; cum contra per alterum illud lacus *Läppsyöstö* ostium, orientem versus, aqua tendat primum in lacum *Korpjärvi*, indeque per cataractam *Puhinkoski* in lacum *Kuolimo*, qui porro in *Saima* lacum effluit. In his autem omnibus quid capi soleat piscium, e sequentibus utcumque patebit; interea observasse e re erit, usitatisima piscandi instrumenta esse vericulum (*Not*, quo etiam hieme utuntur), rete (*Nät*), hamumque aut sine virga (*Krok*), aut cum illa (*Mete*).

Animalium intra *Mändyharjuensium* nostrorum fines progigni solitorum, quam accepimus, heic, licet, in Insectis maxime, valde mancam, sistimus recensionem; nec alias apposuimus *Fennicas* eorundem appellationes, quam quas & ab ipsis usurpari novimus istorum locorum incolis, nec in *Faunis* aliis invenimus typis expressas.

MAMMALIA.

Vespertilio	<i>murinus.</i>	Mus	<i>decumanus.</i>
Canis	<i>familiaris,</i> <i>lupus,</i> <i>vulpes.</i>		<i>rattus.</i> <i>musculus.</i> <i>agrestis.</i>
Felis	<i>catus,</i> <i>lynx.</i>	Sciurus	<i>vulgaris.</i> <i>voians.</i>
Lutra	<i>vulgaris.</i>	Lepus	<i>timidus.</i> <i>cuniculus b).</i>
Mustela	<i>foina (rarior).</i> <i>martes.</i> <i>erminea.</i>	Cervus	<i>alces c).</i>
Ursus	<i>arctos.</i> <i>minor</i> <i>annulatus (Sepelä-</i> <i>kaulanen Karhu).</i> <i>cinereus (harma</i> <i>Karhu).</i>	Capra	<i>hircus.</i>
		Ovis	<i>aries.</i> <i>rustica.</i> <i>germanica</i> <i>semigermanica</i> <i>hispanica.</i>
Talpa	<i>meles.</i>	Bos	<i>taurus.</i>
Sorex	<i>europæa.</i> <i>araneus.</i>	Sus	<i>scropha.</i>
		Equus	<i>caballus.</i>

AVES.

Falco	<i>fulvus.</i> <i>æruginosus.</i> <i>apivorus.</i> <i>nifus.</i>	Corvus	<i>cornix.</i> <i>corax.</i> <i>pica.</i> <i>glandarius.</i>
Strix	<i>ulula.</i>	Oriolus	<i>galbula.</i>
			Cuculus

b) In flaminia tanquam Pastoralis alitur.

c) Cervus tarandus, quem olim inventum fuisse dicunt, jamdudum est extirpatum.

Cuculus	<i>canorus.</i>	Tetrao	<i>lagopus.</i>
Picus	<i>viridis.</i>		<i>perdix (Peltopyy).</i>
	<i>martius.</i>	Columba	<i>oenas.</i>
Jynx	<i>torquilla.</i>	Emberiza	<i>nivalis.</i>
Anas	<i>boschas.</i>		<i>citrinella.</i>
	<i>fusca.</i>	Alauda	<i>arvensis.</i>
	<i>anser, domesticus.</i>		<i>pratensis.</i>
Sterna	<i>hirundo.</i>	Turdus	<i>pilaris.</i>
Colymbus	<i>arcticus (Kuiko).</i>		<i>iliacus (Leppä-</i>
Ardea	<i>grus.</i>		<i>lintu).</i>
Scolopax	<i>phæopus.</i>		<i>viscivorus.</i>
	<i>rusticola.</i>		<i>merula.</i>
	<i>gallinago.</i>	Eringilla	<i>spinus.</i>
Tringa	<i>vanellus.</i>		<i>caelebs.</i>
Charadrius	<i>apricarius.</i>		<i>domestica.</i>
	<i>hiaticula.</i>		<i>montifringilla.</i>
Rallus	<i>crex.</i>		<i>cannabina.</i>
Meleagris	<i>gallopavo.</i>		<i>linaria.</i>
Phasianus	<i>gallus.</i>	Motacilla	<i>luscina? (Ilolin-</i>
	<i>crifatus (kau-</i>		<i>tu) d).</i>
	<i>nis Kana).</i>		<i>phænicurus.</i>
	<i>patavinus (Pana-</i>		<i>alba (Westeräkki).</i>
	<i>skilainen).</i>		<i>œnanthe.</i>
	<i>plumipes (tup-</i>	Parus	<i>major.</i>
	<i>sujalkainen Kana).</i>	Hirundo	<i>rustica.</i>
Tetrao	<i>tetrix.</i>		<i>urbica.</i>
	<i>urogallus.</i>		<i>apus.</i>
	<i>bonasia.</i>		

AMPHIBIA.

d) Cfr. P. U. SADELIN Faunæ Fennicæ P. I. Præf. J. F. WALLENIO
Ab. 1810. p. 31.

AMPHIBIA.

Rana	<i>temporaria</i> (Sammakko).	Coluber	<i>presler</i> (musta Kärme).
Lacerta	<i>agilis</i> (Sisälisko).		<i>natrix.</i>
Coluber	<i>berus</i> (Kirjava Kärme).	Angvis	<i>fragilis</i> (Vaski-kärme).

PISCES.

Muræna	<i>angvilla</i> (Angerias)	Salmo	<i>albula</i> (Muikku, Rääpys).
Gadus	<i>lota</i> (Mæ, Matikko).		
Perca	<i>fluviatilis</i> (Ahven) ^e	Esox	<i>lucius</i> (Hauki)
	<i>rupestris?</i> (Ranta-ahven).	Cyprinus	<i>carassius.</i>
	<i>lucio-perca</i> (Kuha).		<i>rutilus</i> (Särki).
	<i>cernua</i> (Kiiski).		<i>idus</i> (Säyn).
Salmo	<i>falar</i> (Lohta)		<i>alburnus</i> (Salakka).
	<i>trutta</i> (Rutu).		<i>brama</i> (Partilahn).
	<i>res.</i>		<i>ballerus</i> (pieni Lahna.)
	<i>eperlanus</i> (Koreh).		
	<i>lavaretus</i> (Siika).		

INSECTA.

Scarabæus	<i>depressus.</i>	Galeruca	<i>quadrinaculata.</i>
Cicindela	<i>hybrida.</i>	Cryptocephalus	<i>sexpunctatus</i> B
Peltis	<i>brunnea.</i>	Lymexylon	<i>paradoxum.</i>
			Cucujus

^e) Occurrit & hic locorum (in lacu parvo *Kakuteri*) varietas illa, quæ spina est recurva & dorso omnino gibbo, quamque in stagnis ad Falunam urbem frequenter reperiri narrant a LINNÉ Fn. Sv. n. 332. & RETZIUS Fn. Sv. p. 336 n. 69.

Cucujus	<i>crenatus.</i>	Sphinx	<i>porcellus.</i>
Melolontha	<i>julii</i> α , β .	Sesia	<i>apiformis.</i>
Prionus	<i>coriarius.</i>		<i>culiciformis.</i>
	<i>depfarius.</i>	Bombyx	<i>pavonia.</i>
Saperda	<i>oculata.</i>		<i>pini.</i>
Leptura	<i>lamed.</i>		<i>versicolor.</i>
	<i>smaragdula.</i>		<i>vinula.</i>
	<i>nigripes.</i>		<i>cosfus.</i>
Molorchus	<i>abbreviatus.</i>		<i>libatrix.</i>
Anthribus	<i>latirostris.</i>	Noctua	<i>fulva.</i>
Curculio	<i>colon</i> (<i>rarior</i>).		<i>festucae.</i>
	<i>fulcatus</i> β .		<i>umbrata.</i>
Tritoma	<i>bipustulata.</i>	Tinea	<i>evonymella.</i>
Staphylinus	<i>cyaneus.</i>	Blatta	<i>orientalis.</i>
Stenus	<i>biguttatus.</i>		<i>germanica</i> (<i>e Rus-</i>
Papilio	<i>Apollo.</i>		<i>sia nuper ad-</i>
	<i>Machaon</i> (<i>copiosus</i>)		<i>vena</i>).
	<i>Palæno.</i>	Sembris	<i>phalænoides.</i>
	<i>Atalanta.</i>	Hemerobius	<i>chryfops.</i>
	<i>Mnemosyne.</i>	Raphidia	<i>ophiopsis.</i>
	<i>Niobe</i>	Lyda	<i>erythrocephala.</i>
	<i>pruni.</i>	Sirex	<i>spectrum.</i>
Sphinx	<i>ocellata.</i>		<i>juvencus.</i>
	<i>euphorbia.</i>		

